

De weggeblazen mens

In 1949 verwerfde Arthur Miller internationale roem met zijn 'Death of a salesman', waarin hij de gewone man als tragische held van de moderne wereld afbeeldt. Ook in zijn latere toneelstuk 'A view from the bridge' speelt de kleine mens met al zijn zwakheden de hoofdrol. Een universeel thema dat tevens een link biedt met de actualiteit: een kolfje naar de hand van de Roovers.

ELI WOUTERS

Van de brug af gezien' gaat over een Italiaans immigratiegezin in de Verenigde Staten. Eddie en Beatrice voeden hun nichtje Gina op als was het hun eigen dochter. Op een dag komen twee neven van Beatrice aankloppen. Zij zijn op hun beurt de armoede in Italië ontvlucht. Wanneer een van hen een relatie begint met Gina, kan Eddie dat moeilijk aanvaarden. Hij duldt het niet dat een andere man hem zijn nichtje, voorwerp van al zijn affectie, afneemt. Uit onmacht geeft hij de twee illegale broers aan bij de politie.

EUFORISCH

De ochtend na de eerste repetitie van het stuk in zijn geheel zijn de Roovers niet echt uitgeslagen. Alles is gisteren erg vlot verlopen', vertelt Adriaan van den Hoof. 'We voelden dat de voorstelling goed zit en hebben nog lang zitten napraten. We waren allemaal een beetje euforisch omdat alles perfect lijkt te passen.'

Waarom hebben jullie deze tekst van Arthur Miller gekozen?

Sara de Bosschere: 'Wat wij tot nu toe brengen, is repertoiretoneel, waarbij alles vertrekt vanuit de tekst. Voor de keuze van zo'n tekst gaan wij niet doeltbewust op zoek naar een bepaalde schrijver. Wij lezen in groep een groot aantal teksten en stoten dan ineens op die ene die ons op de een of andere manier raakt. We komen hem eigenlijk gewoon tegen, zoals wanneer je bladert in de boeken van een boekenkast.'

Zo'n tien jaar geleden was 'Van de brug af gezien' ook al te zien in de KNS in Antwerpen. In welke zin is jullie bewerking anders?

Van den Hoof: 'Laat ons zeggen dat het verschil er voornamelijk in bestaat dat onze voorstelling begrijpelijk zal zijn voor het publiek. Tien jaar geleden moest de gekunstelde taal die de acteurs in de mond namen blijk geven van een 'nieuwe' manier om toneel te vertellen. Wij werken helemaal anders. We hebben gezocht naar een taalgevoel dat tegelijkertijd de weerhaken in de tekst nauwkeurig weet te behouden maar die ook dicht bij de spelers en het publiek staat.'

De Bosschere: 'Taal is uitermate belangrijk voor toneel. Onze bewerking vertrekt van de tekst zoals die door Miller op papier is gezet. Het verhaal speelt zich af in een heel volkse buurt in de jaren '50. In vergelijking met de retorische manier van spreken die je terugvindt in het theater van Shakespeare, praten de personages in dit stuk dus helemaal anders. In 'Venetië' was de taal heel poëtisch, maar met 'Van de brug af gezien' proberen we juist op een niet-literaire manier dialogen te voeren. In onze vertaling hebben we inhoudelijk zo weinig mogelijk geschrapt. Ons probleem was niet wát we zouden zeggen, maar wel hoe we zouden spreken. Moesten we een 'proper' Vlaams

gebruiken of liever een vorm van spreektaal? Het is uiteindelijk een mengeling van allerlei dialectische invloeden geworden. Als je een van onze scènes bekijkt, zou je net zo goed naar een aflevering uit een soap kunnen zitten kijken. De manier van spreken is even toegankelijk, al zijn er inhoudelijk uiteraard enorme verschillen. Miller vertelt het verhaal van een familiedrama, maar het stuk stijgt ver boven dat louter particuliere gegeven uit.'

In welke mate treedt het immigratiegezin in 'Van de brug af gezien' op de voorgrond?

De Bosschere: 'Dat onderwerp is essentieel, maar omdat het een heel gevoelig thema is, willen wij er omzichtig mee omspringen, en zeker niet op een anekdotische manier. Daarom kaderen we het in een groter geheel. Zo zijn 'ontworteling' en 'verlies' op verschillende niveaus aanwezig: niet alleen Beatrice's neven die hun land achterlieten zijn ontworteld, ook Eddie verliest zijn houvast in het leven, omdat hij het slachtoffer is van de vernietigende kracht van de liefde. De wetgeving rond immigratie verschaft Eddie de middelen om het drama te doen ontsporen, maar toch is het stuk geen aanklacht tegen de immigratiepolitiek. De voorstelling wil niet moraliserend zijn, terwijl ze wel morele kwesties aankaart. Onze houding is er veeleer een van veel begrip.'

De Bosschere: 'Die vorm van engagement vind ik heel belangrijk. Ook als spelers zijn wij heel intens bewust van wat er gaande is. Zonder het te willen romantiseren, spelen wij met veel mededogen voor dat arbeidersgezin, met veel begrip voor hun moeilijke positie en voor hun onderlinge

verhoudingen. Elke speler is tegelijkertijd 'watcher' en 'performer.'

Een verhaal dus over verlorenheid en verlies vooral?

De Bosschere: 'Op de scène proberen wij inderdaad met allerlei tekens de spanning en de intensiteit van dat gevoel van verlorenheid weer te geven. Bijvoorbeeld door bewust alle attributen die in de originele tekst vermeld staan achterwege te laten en het decor tot een minimum te herleiden. Het menselijke krijgt alle ruimte. Het effect wordt nog versterkt doordat de auteur een verteller plaatst naast de personages. De toeschouwer kijkt mee door een venster binnen in de huiskamer van een gezin. De aanwezigheid van de verteller benadrukt het dramatische karakter van wat zich daar afspeelt. Die kleine gebeurtenissen maken deel uit van een universeel thema. Het tragische zit in het geheel van het verhaal en niet in één bepaalde scène, zoals wel het geval is in de toneelstukken van Schiller.'

Tindemans: 'De figuur van de verteller is erg dubbelzinnig: enerzijds is hij een theaterschrijfttechnisch gegeven, anderzijds een betrokken figuur die zijn onvermogen uit om met de situatie om te gaan. Hij vertelt, maar is tegelijkertijd begaan met wat er gebeurt. Hij vervult als het ware de functie van het koor bij de Griekse tragedies. Op die manier zit er een poging tot reflectie in het spel zelf.'

De Bosschere: 'Die vorm van engagement vind ik heel belangrijk. Ook als spelers zijn wij heel intens bewust van wat er gaande is. Zonder het te willen romantiseren, spelen wij met veel mededogen voor dat arbeidersgezin, met veel begrip voor hun moeilijke positie en voor hun onderlinge

verhoudingen. Elke speler is tegelijkertijd 'watcher' en 'performer.'

De sociale thema's die Miller aansnijdt, vinden we ook terug in vrij recente films zoals die van Ken Loach en de broers Dardenne. Hoe anders is wat jullie doen op het toneel?

Sofie Sente: 'Het is opmerkelijk dat zulke thema's opnieuw kunnen in de cinema. Het is dan interessant om ze ook op het toneel te onderzoeken. Millers stuk vertoont sterke parallellen met sommige films. Ik denk aan 'The Godfather'. Op het theater proberen wij ons los te wrikken van die filmbeelden. We laten onze eigen verbeelding werken en maken onze eigen keuzes, zonder na te apen.'

Van den Hoof: 'Films tonen vaak een soort van hyperrealisme en lijken daarom op ver doorgevoerde docudrama's. In het theater moet je daarmee oppassen. Doordat de voorstelling in de KNS heel dramatisch en groots was opgevat, was het publiek destijds erg onder de indruk toen het de zaal verliet. Maar dat is niet het effect dat wij beogen. Wij hebben in de eerste plaats vertrouwen in de vertelling en laten het vemaal gewoon voortkabbelen, zodat de toeschouwer zelf aanvoelt waar het fout gaat. Daarvoor hebben wij geen technische hoogstandjes nodig. We tonen gewoon de situatie en laten het publiek zelf nadenken.'

Als collectief werken jullie samen aan concept, regie en spel. Hoe zijn de voorbereidingen voor deze productie verlopen?

Van den Hoof: 'Ik behoor niet tot de vaste kern van het gezelschap, maar ik heb het gevoel dat deze keer alles van een leien dakje liep. Dat komt wellicht omdat we te maken hadden met een heel helder verhaal en we ons dus niet in allerlei bochten moesten wringen om de tekst bevatte te maken. We hebben natuurlijk wel consequent voor een bepaald invalshoek gekozen en een standpunt tegenover de tekst ingenomen. Maar als er staat: 'Pak uw spullen en

maak dat ge weg zult!', dan kan je dat moeilijk anders interpreteren.'

De Bosschere: 'Onze opdracht was niet een zo hoog mogelijke graad van realisme proberen te benaderen. Door de tekst veel te herlezen wilden we wel correct weergeven wat er staat, maar we hebben niet gespeurd naar onderliggende bedoelingen van de auteur. Millers stuk is heel concreet. Waarom zouden we die helderheid willen ontzeiden?'

Tindemans: 'Miller had dit verhaal al tien jaar in zijn hoofd, vanaf het moment dat hij de waargebeurde feiten had horen vertellen. In 14 dagen tijd schreef hij het stuk helemaal uit. Het is een heel onduidelijke vertelling, die wij enkel hebben uitgepuurd. De auteur stelde ook heel duidelijk dat hij een tragedie wilde schrijven. Een verhaal waarin het noodlot toeslaat. We hebben vooral getracht de passie zo goed mogelijk weer te geven, omdat Miller daar veel belang aan hechtte. We hebben een vorm gezocht voor een gevoel dat hij noemt 'omvergeblazen' zijn.'

Sinds 2001 krijgen jullie structurele subsidies. Heeft dat een invloed op jullie manier van werken?

Sente: 'We hebben een soort rust gevonden, omdat de druk enigszins is afgenomen. Wat niet wil zeggen dat we ons ineens in een comfortabele positie bevinden. De subsidies kunnen wel een zekere continuïteit in onze voorstellingen garanderen. Een openvulling van repertoirestukken is iets dat je in vroegere toneeltradities trouwens veel meer vond. We kunnen het ons ook meer permitteren om ons met essentiële zaken bezig te houden.'

'VAN DE BRUG AF GEZIEN'

is een voorstelling van Robby Cleiren, Sara de Bosschere, Wouter Hendricks, Luc Nuyens, Sofie Sente, Stef Stessel, Klaas Tindemans en Adriaan van den Hoof, en gaat in première op 20 februari in de Monty in Antwerpen. Daarna op tournee tot 27 april. Voor reservaties en inlichtingen: 03/235.04.90 (Thasso).

De Roovers: 'De voorstelling wil niet moraliserend zijn, terwijl ze wel morele kwesties aankaart. Onze houding is er veeleer een van veel begrip.'

(FOTO: JEAN-PIERRE STOOFF)